

Տոն Գիշորթի մանը մարդուս հողին անպատու՝ խանդաղատանքի մը մէջ կ'ընկղմէ : Այդ գերազոյն վայրկեանին , այդ անձին բոլոր մեծութիւնը , բոլոր նշանակութիւնը ամենուն աչքին պայծառ կը փայլին :

Երբ իր զինակիրը իրեն կ'ըսէ՝ զինքը միսթարեալու համար՝ թէ քիչ ատենէն պիտի երթան նորանոր արկածներ փնտռելու , « Ո՛ր , կը պատասխանէ մահամերձը , այդ բոլորը անցած է մշտապէս , եւ ամենուն ներողութիւնը կը հայցեմ . ա՛յ Տոն Գիշորթը չեմ ես , հիմայ նորէն Բարի Անոնգոն եմ , ինչպէս կը կոչէին զիս ստեղծումը : »

Այս խօսքը ուշադրու է . այդ անունը , առաջին եւ վերջին անգամ յիշատակուած , ընթերցողին վրայ խոր տպւորութիւն կը թողու : Այո՛ , միակ բառն է աս , որ մահուան առջեւ իր բոլոր արժէքը կը պահէ :

Ամէն բան պիտի անցնի , պիտի անհետանայ , ամենէն բարձր տիտղոսները , իշխանութիւնը , ամէն բան ընդգրկող հանձարը . . . բոլորն ալ փոքի պիտի ըլլան . . .

« Ամէն ինչ որ մեծ էր խախարհիս վրայ՝ մոռնի պէս կը ցրուի : »

Բայց բարի գործերը չեն ջնջուիր , անոնք աւելի տեւական են քան գեղեցկութիւնը . « ա՛մէն բան պիտի անցնի , ըսած է առաքեալը , սէրը միայն պիտի մնայ : »

ԻՎԱՆ ԹՈՒՐԿԵՆԷՅ

ԷՋ ՄԸ

“Տոն Գիշորթ , Էմ

Տոն Գիշորթի խրատները Սանգո Փանայիին

Սա եւ առաջ , զաւակս , վախճիր միշտ Աստուծոյ , որովհետեւ այդ երկիրդին

մէջ է իմաստութիւնը , եւ եթէ իմաստուն ըլլաս , երբեք պիտի չիչնաս սխալմանքի մէջ :

Երկրորդ , միշտ նկատի ունեցիր թէ ով ես գուն , եւ բոլոր կարելին ըրէ՝ ինքզինքդ ճանչնալու համար . այդ է ամենէն դժուարին ծախսութիւնը զոր մարդ կրնայ ստանալ : Ինքզինքդ ճանչնալով , պիտի չուզենաս՝ եղին հաւատարիկ ուզող գործերն պէս : Ինչպէս սիրաւորը պոչը պարզած սիգալու պահուն՝ ոտքերուն տգեղութիւնը տեսնելով կը խելաբերի , գուն ալ միշտ յիշէ՝ որ երկրիդ մէջ ատենով խոզարած եւ եղած :

. . . Պարծէ՛ , Սանչո , քու խոնարհ ծագումովդ . մի՛ ամիշտ ըսելու թէ երկրագործնեւու ընտանիքէ մը կը սերիս : Տեսնելով որ գուն չես չիկնիքի ատկից , ոչ ոք քեզ ատով պիտի չիկնեցնէ . եւ աւելի լաւ է որ ջանաս խոնարհ առաքինի ըլլալ քան գոռող մեղաւոր : Անթիւն անոնք որ , ստորին դասակարգէ յառաջ եկած , մինչեւ խոյրին ու թագին գերազոյն աստիճանը բարձրացած են , եւ քեզ յոգնեցնելու չափ կըրնանայ ատոր օրինակներ յիշել քեզի :

Ուշադրութիւն ըրէ՛ , Սանչո , որ եթէ առաքինութիւնը առաջնորդ առնես , եթէ ջանադիր ըլլաս առաքինի գործեր կատարելու , բնաւ նախանձելու չես անոնց որոնց նախաւայրերը իշխաններու մեծ ազնուականներն են եղած . որովհետեւ ազնուականութիւնը մարդ ժառանգութեամբ կը ստանայ , բայց առաքինութիւնը մարդ իրմով ձեռք կը ձգէ , եւ առաքինութիւնը ինքնին կ'արժէ ինչ որ ազնուականութիւնը չի կրնար արժել :

Այս այսպէս ըլլալով , եթէ՝ երբ կզգիրդ մէջ հաստատուիս՝ ազգականներէդ մէկը գայ քեզ տեսնելու , մի՛ վառտեր զանկա եւ մի՛ անարգեր . ընդհակառակն , պէտք է որ զայն հիւրընկալես , փայփայես , տօնախմբես : Այս կերպով լրացուցած պիտի ըլլաս քու պարտականութիւններդ հանդէպ երկնքին՝ որ չի սիրեր որ ոչ մէկը արհամարհէ ինչ որ ինքը ստեղծած է , եւ քու պարտականութիւններդ ալ հանդէպ բնութեան :

Եթէ կինդ հետզ տանիս (եւ պատշաճ չէ որ կառավարութեանց դուրսը գտնուողները երկայն ատեն անոնց իրենց կնոջը մնան) , հոգ տար զէնիկա չէնքի չնորճի բերելու , բարակ-

ցնելու, իր բնական կոչութենէն հանելու, որովհետեւ ամէն ինչ որ բանիմաց կառավարիչ մը կրնայ վաստկել՝ կը կորսուի ու կը տարւորդնի՝ անմիտ ու կռպտ կնոջ մը ձեռքով:

Եթէ՝ գիպուածով՝ այրի միտս, ինչ որ կըրնայ պատահիլ, եւ եթէ պաշտօնից բերմամբ աւելի բարձր դիրքով կլին մը գտնես, մի՛ կարգուիր՝ միտքդ դնելով որ էնիկա քեզի իբրեւ խայծ եւ իրք ձկնորսական կուղ ծառայէ, եւ իբրեւ կնուզող՝ « Զեմ ուզեր » ըսելու համար(1)՝ Ամէն ինչ որ դատաւորին կինը կ'ընդունի, ամուսիննէ որ անոր մասին համար պիտի տայ տիեզերական դատաստանն որը, եւ մահուընէն ետքը քառապատիկ պիտի հատուցանէ այն բոլոր հայեցները զոր իր կենդանութեան առեւ կարգադրած պիտի ըլլայ:

Երբեք քեզի օրէնք մի՛ ընկր կամայականութեամբ, զոր այնքան կը սիրեն տգէտները որ ինքզինքնին նրբամիտ ու խորաթափանց կը կարծեն:

Թող աղքատին արցունքները քու մտդ գտնեն աւելի կարեկցութիւն, բայց ոչ աւելի արգարութիւն քան հարուստին գիմումները:

Ջանա՛ ճշմարտութիւնը երեւան հանել՝ հարուստին խոտաւմնեցումն ու պարգեւներուն, ինչպիսի նահաւ աղքատին հեծկլտանքներուն ու գլխացաւ պատճառող հետապնդումներուն մէջ ըլն:

Երբ կարելի է եւ պէտք է մտիկ ընել արգարադատութեան ձայնին, օրէնքին սմբողջ խառութիւնը մի՛ թափեր յանցաւորին վրայ, որովհետեւ անողորմ դատաւորին՝ համբաւը աւելի չ'արժեր քան կարեկցող դատաւորինը:

Եթէ երբեմն արդարութեան գաւազանը թուցնես, թող պարգեւներու բեռին տակ լըլլայ, այլ գթութեան:

Եթէ պատահի որ դատ մը բերին քեզի նահուլու, որու մէջ թշնամներէդ մին գտնուի, մտքէդ հեռացուր քու օխիզ յիշատակը, եւ իրողութեան ճշմարտութիւնը միայն ի նկատի ունեցիր:

Թող անձնական կիրքդ երբեք քեզ չկուրա-

ցնէ ուրիշին դատին մէջ: Սխալները զոր այդպէսով պիտի գործէիր՝ շատ յաճախ անգարմանի պիտի ըլլային, եւ եթէ դարման ալ գրտնուէր՝ ան պիտի ըլլար ի մեռա քու վարկիդ եւ նոյն իսկ քսակիդ:

Եթէ սիրուն կին մը գայ քնէն արդարութեան ուզելու, աչքդ անդին դարձուր իր արցունքներէն, եւ ականջ մի՛ կախեր իր հեծեծանքներուն. այլ հանդարտութեամբ եւ ծանրօրէն քննէ իր պահանջքին իսկութիւնը, եթէ չես ուզեր որ բանականութիւնդ հեղձամահ ըլլայ էնոր արցունքներուն մէջ եւ առաքնութեան խեղճութիւնդ էնոր հառաչներէն:

Այն անձը զոր պիտի պատեն գործով, մի՛ նախատեր խօսքով. տանջանքին նեղութիւնը բաւական է խեղճութեան, պէտք չկայ ծանր խօսքի աւելցնել անոր վրայ:

Յանցաւորը, որ իրաւասութեանդ տակ կ'իյնայ, նկատէ՛ իբրեւ անզօր ու ողորմելի մարդ մը, մեր ապականեալ բնութեան տկարութեանց ենթակայ: Ձեռքդ եկածին չափ, առանց հաւկառակորդին անարդարութիւն ընելու, ողորմած ու ներողամիտ երեցիկը անոր նկատմամբ, որովհետեւ, թէեւ Աստուծոյ ստորոգելիքներուն բուրն ալ հաւասար են, գթութիւնը մեր աչքին կը փայլի ու կը շողողայ տուիլ փայլով քան նոյն իսկ արդարութիւնը:

Եթէ հետեւիս, ա՛յ Սանչո, այդ կանոններուն ու խրատներուն, երկար պիտի ըլլայ կեանքդ, համբաւդ՝ յաւիտեական, քաղձանցներդ՝ լրացած, երջանկութիւնդ՝ անպատում: Զաւակներդ պիտի կարգեւ ուզածիդ պէս: Ազնականութեան տրոտրանիք պիտի տննանայ, իրենք ինչպէս եւ թոռներդ, խաղաութեան մէջ պիտի ապրիս եւ մարդոց օրհնութեամբ պաշարուած, կեանքիդ վերջը երբ հասնի, մահը պիտի գայ վրադ՝ քաղցր ու հաւուն ծերութեան մէջ, եւ աշուղներդ պիտի գողցին թոռներուդ թոռներուն գործվագին ու փափուկ ձեռքերուն տակ:

ՍՆԻՎԱՆԹԻՍ

(1) Դատաւորները այն առեւ կնդղաւոր վերաբերու մը կը հագնեն, ու ժողովրդական առած մը կ'ըսէ՝ « Զե, չեմ ուզեր, բայց կնդղաւոր մէջ ձգէ (համարձեք՝ մեր « չեմ ուզեր, ճէպս ձգէ դին) »: